

Vjekoslav Bratić*

JEL klasifikacija: H59, H61, Z12.
Pregledni članak
<https://doi.org/10.32910/ep.71.3.2>

FINANCIRANJE VJERSKIH ZAJEDNICA SREDSTVIMA DRŽAVNOG PRORAČUNA: PRIMJER HRVATSKE

Katolička crkva u Hrvatskoj financira se iz državnog proračuna temeljem međunarodnih ugovora koje je Republika Hrvatska potpisala sa Svetom Stolicom (tzv. Vatikanski ugovori), a druge vjerske zajednice na temelju Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, ako su s Republikom Hrvatskom potpisale posebne ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa. Osnovni cilj rada je na temelju deskriptivne i komparativne analize javno dostupnih podataka iz 2016. o isplatama iz državnog proračuna, provjeriti pretpostavku da Katolička crkva u Hrvatskoj, u odnosu na druge vjerske zajednice, nominalno, i u odnosu na broj vjernika, dobiva najviše sredstava. Analiza je pokazala da su, iako nominalno najviše sredstava dobije Katolička crkva u Hrvatskoj, po službeno objavljenom broju vjernika najviše sredstava dobile dvije židovske vjerske zajednice (1.792 kn na temelju ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa, tj. 5.042 kn ako se pribroje i druga sredstva državnog proračuna), dok je Katolička crkva u Hrvatskoj na temelju Vatikanskih ugovora dobila 182 kn po vjerniku. U narednom bi razdoblju trebalo odgovoriti na otvorena pitanja u pogledu neujednačenosti pravnoga i financijskog statusa vjerskih zajednica, a, u cilju što veće transparentnosti, bilo bi i poželjno podatke o financiranju vjerskih zajednica iz državnog proračuna na godišnjoj razini javno objaviti na jednome mjestu.

Ključne riječi: *Katolička crkva, vjerske zajednice, financiranje, državni proračun, Hrvatska*

---

* V. Bratić, dr. sc., znanstveni savjetnik, Institut za javne financije, Zagreb (E-mail: vjekoslav.bratic@ijf.hr). Rad je primljen u uredništvo 27.11.2018. godine, a prihvaćen je za objavu 14.05.2019. godine.

1. Uvod

Uslijed složenosti i osjetljivosti odnosa države i vjerskih zajednica danas u suvremenim europskim državama prevladava načelo njihove međusobne odvojenosti i neovisnosti. Zbog toga se i nastoji pravno regulirati položaj vjerskih zajednica i njihov odnos s državom. No, odnos države i Crkve usko je povezan s modelima financiranja vjerskih zajednica, koji se, pak, razlikuju među zemljama. Jedan od modela financiranja uključuje i financiranje iz državnog proračuna, a na temelju financijske pomoći države vjerskim zajednicama (izravne i/ili neizravne) analizira se odnos religije i države. Zbog toga ekonomsko-pravni modeli i problematika financiranja vjerskih zajednica sve više dolaze u fokus stručne i znanstvene javnosti. Tako npr. Höfer (2014) objašnjava različite socijalne, povijesne i političke procese kao temeljne razloge velikih razlika među zemljama u pogledu financiranja Crkvi, detaljnije prikazuje modele financiranja Crkve u Belgiji, Njemačkoj, Italiji, Austriji, Švedskoj, Švicarskoj, Sloveniji i Mađarskoj te pojašnjava najnovija kretanja u Francuskoj, Slovačkoj, Češkoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj. Messner (2015), pak, objedinjuje i prikazuje razna pravno-ekonomska pitanja javnog i „parajavnog“ financiranja diljem Europe (od Nizozemske, Belgije, Francuske, Njemačke, Danske, Italije do Velike Britanije).

Razni autori (npr. Jelčić i Jelčić, 1998; Bađun, 2000; Marasović, Klarić i Balić, 2007) navode kako se danas vjerske zajednice u Europi uglavnom financiraju na temelju: a) vlastitih prihoda, b) dobrovoljnih priloga, donacija i stipendija, c) sredstava državnog proračuna, d) crkvenih zaklada, e) crkvenih doprinosa te f) crkvenog poreza. Koji je izvor i način financiranja vjerskih zajednica dominantan, ovisi o pojedinoj zemlji, no oni se međusobno ne isključuju, već je, često, riječ i o njihovim kombinacijama.

U Hrvatskoj je prisutna svojevrsna kombinacija financiranja vjerskih zajednica vlastitim приходima, dobrovoljnim prilozima i donacijama te sredstvima državnog i lokalnih proračuna, što reguliraju *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (ZPPVZ)*, odnosno, ako su ih vjerske zajednice s Republikom Hrvatskom (RH) potpisale, *Ugovori o pitanjima od zajedničkog interesa (UPZI)*, te Vatikanski ugovori, koji vrijede isključivo za Katoličku crkvu u Hrvatskoj (KCRH). Upravo je financiranje vjerskih zajednica u Hrvatskoj često pod povećalom javnosti, posebice kada se radi o sredstvima koje dobivaju iz državnog proračuna.

Cilj ovog rada je komparativnom metodom ukratko analizirati razvoj modela financiranja vjerskih zajednica u europskim zemljama, te poseban naglasak staviti na analizu njihova financiranja u Hrvatskoj u 2016. Nadalje, na temelju dostupnih podataka i službeno objavljenog broja vjernika, procijenit će se koliko koja vjerska zajednica dobije sredstava iz državnog proračuna po vjerniku. Osnovna hipoteza

rada glasi da KCRH, u odnosu na ostale vjerske zajednice, nominalno, i u odnosu na broj vjernika, dobiva najviše sredstava iz državnog proračuna. Pri tome se ne analiziraju sredstva koja su vjerske zajednice dobile od ostalih sastavnica javnog sektora, npr. iz lokalnih i regionalnih proračuna.

Nakon uvoda, u drugom i trećem dijelu rada, ukratko se prikazuje razvoj modela financiranja te navode pravni temelji financiranja KCRH-a i ostalih vjerskih zajednica u Hrvatskoj iz državnog proračuna. Središnji dio rada sadrži komparativni prikaz i analizu financiranja vjerskih zajednica u Hrvatskoj u 2016. iz državnog proračuna. Na koncu se donose i određeni zaključci te prijedlozi za povećanje transparentnosti financiranja vjerskih zajednica u Hrvatskoj.

2. Modeli financiranja vjerskih zajednica kroz povijest

Na razvoj modaliteta financiranja vjerskih zajednica u pojedinoj zemlji utjecali su brojni čimbenici, od povijesnih, gospodarskih, socijalnih do političkih.

Kroz povijest vjerske zajednice u Europi, i to u prvom redu kršćanske, najčešće su se financirale iz milodara, darovnica, nasljedstava, donacija, posjeda u vlasništvu i crkvene desetine. Uslijed sve veće uloge i praktičnosti novca, tijekom 19. stoljeća u pojedinim njemačkim zemljama dolazi do širenja modela financiranja vjerskih zajednica iz sredstava državnog proračuna (kao i financiranja iz preostale imovine i državnih naknada zbog sekularizacije crkvenih dobara), da bi nedugo nakon toga vladari pojedinih njemačkih zemalja, u cilju rasterećenja javnog proračuna od davanja crkvenim zajednicama, uveli financiranje vjerskih zajednica crkvenim porezima (detaljnije u: Marasović i sur., 2007).

Messner (2015, str. 1.), pak, navodi kako se „financiranje vjerskih denominacija iz državnog proračuna postupno razvilo u Europi od 16. stoljeća kao mehanizam kompenzacije uslijed sekularizacije (oduzimanja) imovine od strane svjetovne vlasti. Do tada takav način financiranja nije uopće postojao, nego su, naprotiv, crkvene vlasti često punile državnu blagajnu. Početkom 20. stoljeća, paralelno s procesom odvajanja politike i religije, neke su zemlje ovu praksu počele znatnije preispitivati. Praksa davanja plaća crkvenim dužnosnicima iz državnog proračuna bila je u suprotnosti s načelom odvojenosti države i religije, te je često smatrano kako se religije „mogu kupiti“. Trenutno je prisutan trend da se postojeći načini financiranja vjerskih denominacija sve više preispituju“.

Danas se djelatnosti vjerskih zajednica uglavnom financiraju iz vlastitih prihoda, donacija, stipendija i prikupljenih sredstava, crkvenih zaklada, crkvenoga poreza te iz državnog proračuna. Financiranje iz državnog proračuna u različitim je oblicima prisutno u brojnim zemljama, bilo kao osnovni način, bilo u kombi-

naciji s drugim modelima, te je pri tome otvoreno pitanje odvojenosti vjerskih zajednica i države, koja je princip u brojnim zemljama, kao i mogućnosti uplitanja države u određena crkvena pitanja.

Kada je riječ o sredstvima državnog proračuna, Eterović (2001: str. 336-354), osim što navodi primjere europskih zemalja u kojima se primjenjuje pojedini sustav financiranja vjerskih zajednica, navodi i četiri osnovna načina odnosa europskih država prema financiranju vjerskih zajednica i njihovih ustanova, i to:

- 1) zemlje u kojima nije predviđena nikakva državna pomoć Crkvama i vjerskim zajednicama (npr. Rusija, Ukrajina, Albanija i Bugarska)
- 2) zemlje koje, osim što pomažu Crkve i vjerske zajednice, osiguravaju i novčana sredstva za plaće klerika (npr. Belgija, Grčka, Rumunjska, Danska, Island, Finska, Švedska, Norveška, Luksemburg, Češka i Slovačka)
- 3) zemlje koje ne pridonose uzdržavanju članova klera, ali posredno pomažu ustanove vjerskih zajednica (npr. Francuska, Irska, Nizozemska, Portugal, Velika Britanija, Litva, Latvija i Slovenija)
- 4) zemlje koje na temelju ustavnih načela novčano pomažu vjerske zajednice, a pojediniosti oko novčane pomoći, kada je riječ o Katoličkoj crkvi, regulirane su ugovorima između pojedine zemlje i Svete Stolice. U ovoj su skupini npr. Njemačka, Austrija, Italija, Španjolska, Švicarska, Poljska, Mađarska, Malta i Hrvatska.

Kako je vidljivo, iz državnog proračuna se, ovisno o pojedinoj zemlji, financiraju različite svrhe, poput plaća te mirovinskog i zdravstvenog osiguranja svećenika, dušobrižništvo u određenim javnim ustanovama, obnova crkvenih zgrada i spomenika kulture, vjeroučitelja i učitelja u vjerskim školama.

U nastavku će ukratko biti opisano financiranje vjerskih zajednica u Hrvatskoj iz državnog proračuna.

3. Financiranje vjerskih zajednica u Hrvatskoj

Financiranje vjerskih zajednica u Hrvatskoj otvorilo je brojna pitanja, a posebice ustavno-pravna i financijsko-pravna. Naime, iako temeljno načelo odnosa i odvojenosti vjerskih zajednica i države regulira *Ustav RH* (čl. 40. i 41.), država s vjerskim zajednicama surađuje na mnogim poljima (npr. socijalnom, obrazovnom, odgojnom i zdravstvenom). Detaljnije pravno uređenje njihova položaja regulira *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (ZPPVZ)*, koji propisuje samo određena prava a koja vrijede za sve vjerske zajednice i, načelno, uređuje pravo na obavljanje određenih djelatnosti, dok sva druga prava veže uz potpisivanje poseb-

nih ugovora između pojedine vjerske zajednice i Vlade RH. S tim u vezi Vukojičić Tomić (2014, str. 208-210) detaljno objašnjava pravne probleme u pogledu neujednačenosti pravnog statusa pojedinih vjerskih zajednica, od nepropisivanja kriterija odabira vjerskih zajednica s kojima će država sklopiti poseban ugovor¹, posebnog pravnog režima za KCRH, čija su statusna (pravna, gospodarska i druga) prava regulirana međunarodnim ugovorima između RH i Svete Stolice, do neujednačenosti financijskih odredbi za financiranje djelatnosti vjerskih zajednica, koje su produbile nejednakost među vjerskim zajednicama jer se sustav financiranja uspostavljen zakonom, u stvarnosti primjenjuje samo za dio njih.

Sustavan prikaz pravnih odredbi financiranja KCRH-a i drugih vjerskih zajednica u RH dali su npr. Eterović (1999; 2001), Milić (2008) i Šinković (2015), dok su najdetaljniji, no i dalje parcijalni, podaci o sredstvima isplaćenim iz državnog proračuna za financiranje KCRH-a i drugih vjerskih zajednica dali Vlada RH (2014, za razdoblje do 2013), Vlada RH (2017; 2018a; 2018b i 2018c; za razdoblje 2014-17), Šinković (2015)² te Benačić i Miloš (2014a, 2014b i 2014c). No, iako su u tim izvorima prikazane konkretne brojke, zbog njihova različitog obuhvata, podaci se u određenoj mjeri razlikuju.

Iz svih navedenih razloga u radu se pokušalo na jednom mjestu ukratko pojasniti pravne odredbe financiranja KCRH-a i drugih vjerskih zajednica, te deskriptivno i komparativno analizirati i usporediti iznose koje su u 2016. dobile iz državnog proračuna. No, prilikom istraživanja i pribavljanja podataka javili su se određeni praktični problemi jer detaljni i objedinjeni podaci o financiranju vjerskih zajednica u Hrvatskoj na jednom mjestu ne postoje, niti su javno objavljeni. Analiza je rađena na temelju podataka koje je autor zatražio od pojedinih ministarstava osnovom *Zakona o pravu na pristup informacijama* (ZPPI), što je dugotrajan proces, te je usporedbu po vjerskim zajednicama bilo moguće napraviti samo za 2016. No, i takva je usporedba bila otežana jer neka ministarstva nisu dala podatke po pojedinim vjerskim zajednicama nego skupne, iz kojih je nemoguće razlučiti na koju se vjersku zajednicu odnosi pojedini rashod. Također, 2016. je uzeta u analizu jer je jedino u toj godini bilo moguće dobiti i analizirati sve rashode državnog proračuna temeljem *Ugovora o suradnji na području odgoja i kulture*. Posebice je taj problem izražen kod podataka o financiranju vjeroučitelja,

¹ Milić (2008, str. 14) ističe kako je „Vlada RH 2004. donijela Zaključak kojim je propisala kriterije za sklapanje posebnog ugovora, no on je prošao dugu pravnu proceduru, od tužbe Ustavnom sudu koji se proglasio nenadležnim do tužbe Europskom sudu za ljudska prava, koji je krajem 2010. presudio u korist tužitelja (tj. Protestantske reformirane kršćanske Crkve u RH, Saveza crkava „Riječ života“ te Crkve cjelovitog evanđelja). Kao krajnji rezultat, ove su tri vjerske zajednice 12. rujna 2014. s RH potpisale ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa.

² Poseban je problem što financijski izvještaji Hrvatske biskupske konferencije (HBK) o utrošku sredstava koje je HBK obvezna dostaviti Ministarstvu financija nisu sistematizirani, niti javno objavljeni (postoje neka izvješća za razdoblja 2010-2013), pa ih je i nemoguće koristiti u analizama.

jer je Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) do 2014. pratilo skupne podatke o rashodima za sve vjeroučitelje (ne izdvojeno po vjerskoj zajednici), a od travnja 2014. nije moguće dobiti ni taj podatak, jer MZO radi na izradi šifrnika radnih mjesta po pojedinim predmetima (više o tome u: Vlada RH, 2014 i 2018a).

U nastavku će ukratko biti opisane pravne odredbe za financiranje KCRH-a i ostalih vjerskih zajednica iz državnog proračuna u 2016.

3.1. *Financiranje KCRH-a iz državnog proračuna*

RH je u razdoblju 1996.-98. sa Svetom Stolicom potpisala četiri ugovora, i to: *Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture*, *Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH*, *Ugovor o pravnim pitanjima* te *Ugovor o gospodarskim pitanjima*.

No, oni su čest predmet javnih polemika i različitih interpretacija, te se najčešće traži njihova revizija, izmjene ili ukidanje, posebice u slučaju *Ugovora o gospodarskim pitanjima* i *Ugovora o suradnji na području odgoja i kulture*. Tako, primjerice, Barišić (2016, str. 517-518) navodi da je „od samoga potpisivanja ugovora 1996. i 1998. dio javnosti tražio reviziju spomenutih ugovora. Problem koji se svih 20 godina od potpisivanja ugovora navodi jest financiranje Katoličke crkve, koje je uređeno prema *Ugovoru o gospodarskim pitanjima*. U Ugovoru se ističe (čl. 6. st. 6.) da je pri određivanju iznosa za godišnje financiranje Katoličke crkve mješovito povjerenstvo imalo na umu postotak građana Republike Hrvatske koji se izjašnjavaju katolicima“. Nadalje, Vukojičić Tomić (2014, str. 214) ističe da je „potpisivanje tih ugovora izazvalo brojne polemike u javnosti, ne samo zato što oni zbog svoje prirode međunarodnih sporazuma predstavljaju pravni okvir za djelovanje KCRH-a, čime joj se daje poseban status u odnosu na druge vjerske zajednice, već i stoga što su njima preuzete brojne financijske obveze koje terete državni proračun.“

Eterović (2001, str. 358), pak, ističe da „ako se usporede hrvatski ugovori s drugim ugovorima i konkordatima, ne postoji nijedan predmet u hrvatskim ugovorima koji već nije bio na neki način obrađen u drugim ugovorima ili konkordatima. Budući da hrvatski ugovori spadaju u novije ugovore koje je Sveta Stolica sklopila s pojedinim državama, njihovi su se sastavljači služili već postojećim iskustvom Svete Stolice“. S tim u svezi ovaj autor ističe kako se „može reći da se hrvatski ugovori približavaju ugovorima Svete Stolice s pojedinim njemačkim saveznom zemljama što se tiče pravnih osoba, sredstava društvenog priopćavanja i visokog školstva. Što se pak tiče školskog sustava i vjeronauka u javnim školama, hrvatski se ugovori za osnovne i srednje škole mogu usporediti sa španjolskim, koji je bio na snazi do 1994. Ugovor o Vojnom ordinarijatu sličan je mađarskom ugovoru

te ugovorima Svete Stolice s pojedinim zemljama Latinske Amerike (Brazilom, Bolivijom i Venezuelom). Načela o povratku oduzete imovine hrvatskog ugovora o gospodarskim pitanjima slična su načelima koja su dijelom primijenjena u Poljskoj. Isti Ugovor određuje i državni godišnji novčani doprinos Katoličkoj crkvi. U tome je djelomično sličan austrijskom i njemačkom sustavu. To se odnosi na neposrednu državnu novčanu pomoć Katoličkoj crkvi, a ne i na crkveni porez. U svezi primjene, tj. dijeljenja dobivene novčane pomoći, hrvatski je sustav sličan talijanskom, španjolskom i mađarskom. U svakom slučaju, po svojem obliku, hrvatski su ugovori slični onima koje je Sveta Stolica 1979. sklopila sa Španjolskom.“

U nastavku su po pojedinom ugovoru ukratko prikazane svrhe za koje KCRH dobiva sredstva iz državnog proračuna.

Ugovor o gospodarskim pitanjima

Ugovor o gospodarskim pitanjima donesen je nakon što je 1996. stupio na snagu *Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine*, te su dogovoreni način povrata imovine (čl. 2. st. 1.) i načini financiranja KCRH-a u skladu s odredbama kanonskoga prava. Crkva može „primati milostinju i darove vjernika te prihvaćati druge uobičajene oblike prinosa vjernika za uzdržavanje crkvenih ustanova“ (čl. 1. st. 1.). Također će RH „priznajući opće društveno vrijedan rad Katoličke crkve na kulturnom, odgojnom, društvenom i etičkom polju, Katoličkoj crkvi osiguravati određen godišnji novčani iznos“ (čl. 2. st. 2.).

Hrvatska je na temelju ovog ugovora preuzela obvezu osiguranja sredstava čiji godišnji novčani iznos odgovara dvjema prosječnim bruto plaćama pomnoženim s brojem župa koje postoje u RH na dan stupanja na snagu ovog Ugovora (čl. 6. st. 2.). U taj su iznos uključeni: a) troškovi za opće društveno vrijedan rad KCRH-a u službi građana na kulturnom, odgojnom, društvenom i etičkom polju, b) troškovi za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika, c) troškovi izgradnje i održavanja crkava i pastoralnih središta, koja nisu na popisu spomenika kulture te d) doprinos za karitativnu djelatnost KCRH-a. Sredstva se isplaćuju s pozicija Ministarstva financija (MF), *aktivnosti A539026 Međunarodni sporazum – Sveta Stolica i RH*.³

Radi izvršavanja financijskih obveza RH prema KCRH-u, u skladu s odredbama čl. 6. i 9. Ugovora, MF i Hrvatska biskupska konferencija (HBK) sklopili su

---

³ Ukupni je iznos u prvih deset godina primjene (1999.-2008.) bio uvećan za 20% radi rješavanja pitanja mirovinskoga osiguranja članova klera, redovnika i redovnica starijih od 65 godina, a čije mirovinsko osiguranje do tada nije bilo sustavno riješeno (čl.9.).

26. veljače 1999. *Sporazum o načinu izvršavanja određenih financijskih obveza RH prema KCRH-u* te je 16. listopada 2012. potpisan i *Dodatak Sporazumu*, kojim su se regulirale zaostale obveze za razdoblje 2000.-03., i koje su u cijelosti isplaćene u razdoblju 2013.-15. s pozicije MF-a, *aktivnost A557037 – obveze iz prethodnog razdoblja (dug prema sporazumu)*.⁴

Nadalje, ugovorom je uređeno i pitanje povrata imovine KCRH-a oduzete za vrijeme jugoslavenske socijalističke vladavine, te se Hrvatska obvezala vratiti ona dobra koja je moguće vratiti prema zakonu, naći odgovarajuću zamjenu za dobra koja nije moguće vratiti, ili pravnim osobama KCRH-a isplaćivati naknadu u novcu za imovinu koja neće biti vraćena (čl. 2. st. 1.). Sredstva se isplaćuju s pozicije MF-a, *aktivnost A539214 Naknada pravnim osobama Katoličke crkve za oduzetu imovinu*.

Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture

Ovim je ugovorom, između ostalog, uređeno i pitanje uvođenja katoličkog vjeronauka u obrazovne ustanove, osnivanje vjerskih škola bilo kojeg stupnja te pitanje očuvanja kulturne baštine KCRH-a, odnosno načina materijalne obnove i čuvanja spomenika vjerske kulturne baštine. Na temelju ovog Ugovora HBK i Vlada potpisali su *Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama* (29. siječnja 1999.) te *Ugovor o katoličkim osnovnim i srednjim školama* (23. svibnja 2011.).

Financijske obveze koje je RH preuzela uključuju: a) troškove izrade i tiskanja udžbenika vjeronauka (čl. 6.); b) novčanu potporu za katoličke škole s pravom javnosti i sve djelatnike, jednaku onoj koja je predviđena za državne škole (čl. 9.); c) novčana sredstva za rad Katoličkog bogoslovnog fakulteta (KBF) Sveučilišta u Zagrebu i sve područne studije, kao i buduća visoka učilišta, uz prethodni dogovor s državnim vlastima (čl. 10)⁵; te d) materijalni doprinos očuvanju i obnovi spomenika vjerske kulturne baštine (čl. 13.). Sredstva se isplaćuju iz proračuna MZO-a (stavke a, b, c) i MK-a (stavka d).

⁴ U okviru aktivnosti A557037, Vlada RH (2017) navodi kako se odredbe ovog Ugovora između Svete Stolice i RH o gospodarskim pitanjima i Sporazuma o načinu izvršavanja određenih financijskih obveza RH prema KCRH u razdoblju 2000.-03. nisu u cijelosti poštivale, te je RH bila dužna nadoknaditi HBK dug u iznosu od 230.180.577,64 kuna. Od tog se iznosa HBK odrekla 30.180.577,64 kuna (osim tog iznosa, HBK je i jednokratnim doprinosom od 10 milijuna kuna sufinancirala dio troškova školskog prijevoza učenika), te je RH bila dužna ukupno 200 mil. kn koji su isplaćeni u razdoblju 2013.-15.

⁵ Na temelju ove odredbe financiraju se npr. Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakulteti Sveučilišta u Zagrebu, Splitu i Osijeku, kao i Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (detaljnije u: Vlada RH, 2018b).

Ugovor o pravnim pitanjima

U *Ugovoru o pravnim pitanjima*, između ostalog, rješava se i pravo osnivanja obrazovnih ustanova KCRH-a, dušobrižništvo katoličkih vjernika u određenim javnim ustanovama (npr. zatvorima, bolnicama, lječilištima i sirotištima) te organiziranje ustanova karitativne djelatnosti i društvene skrbi (čl. 14., 15., 16. i 17.). Na temelju tog Ugovora između Vlade i HBK potpisani su *Sporazum o dušobrižništvu u kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima* (12. rujna 2002.), kao i *Ugovor o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne skrbi* (31. listopada 2005.).

Osim toga, temeljem čl. 6. st. 2. i čl. 7. st. 1. *Zakona o plaćama u javnim službama*, Vlada je 12. prosinca 2013. donijela *Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama*, u kojoj je u zdravstvenim ustanovama predviđeno radno mjesto „duhovnika koji sudjeluje u procesu dijagnostike i liječenja“ s obračunskim koeficijentom 1,571, i kojom se iz proračuna Ministarstva zdravstva (MZ) osiguravaju plaće za svećenike duhovnike u bolnicama, koji postaju zaposlenici zdravstvenih ustanova.

Od 2012. financijska sredstva za dušobrižništvo⁶ planiraju se i izvršavaju u okviru proračuna MZ-a (*aktivnost A797006 Duhovna pomoć u bolnicama*) te Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku⁷ (MDOMSP, *aktivnost A788001 Duhovna pomoć u ustanovama socijalne skrbi*).

Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH

Hrvatska je potpisivanjem ovog Ugovora preuzela obvezu financiranja izgradnje Vojnog ordinarijata koji je zadužen za dušobrižništvo katoličkih vjernika u okviru vojske i policije. Ministarstvo obrane (MORH) i Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) dužni su osigurati materijalne uvjete potrebne za osnivanje i djelovanje Vojnog ordinarijata te uzdržavanje osoblja (čl. 9).

Sredstva se planiraju i isplaćuju iz proračuna MUP-a (za dušobrižništvo, tj. rashode za zaposlene i donacije, te troškove hodočašća i održavanja duhovnih vježbi i bračnih susreta djelatnika) te MORH-a (za dušobrižništvo, tj. rashode za zaposlene i materijalne rashode Vojnog ordinarijata, *aktivnost A545072*).

⁶ Od 2007. do 2012. sredstva su planirana i izvršavana iz proračuna Ministarstva zdravlja (A788001 Duhovna pomoć u bolnicama i ustanovama socijalne skrbi).

⁷ Do 2016. Ministarstvo socijalne politike i mladih (MSPM) i Ministarstvo zdravlja.

Ukupni iznosi kojima su u 2016. financirane različite svrhe i aktivnosti KCRH-a na temelju Vatikanskih ugovora prikazuje tablica 1., a osim tih sredstava, KCRH iz državnog proračuna u 2016. nije dobila nikakva druga sredstva.

Tablica 1.

IZNOSI ISPLAĆENI KCRH-u IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA
NA TEMELJU VATIKANSKIH UGOVORA, 2016.

Resorno ministarstvo	<i>Ugovor o gospodarskim pitanjima</i>		
MF	Aktivnost A539026 (općedruštveno vrijedan rad KCRH)	285.660.728,00	287.997.953,29
	Aktivnost A557037 (dug prema sporazumu)	0,00	
	Aktivnost A539214 (povrat imovine)	2.337.225,29	
	<i>Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture</i>		
MZO	Troškovi izrade i tiskanja udžbenika vjeronauka	0,00	371.456.700,27
	Katoličke osnovne i srednje škole (Vlada RH, 2018c)	53.073.674,93	
	Katolički vjeroučitelji, procjena na temelju podataka iz 2013. i 2018.*	225.000.000,00	
	Financiranje katoličkih učilišta	52.362.614,34	
MK	Zaštita nepokretnih i pokretnih spomenika KCRH-a	41.020.411,00	
	<i>Ugovor o pravnim pitanjima</i>		
MZ	A797006– duhovna pomoć u bolnicama	768.000,00	1.608.000,00
MDOMSP	A788001– duhovna pomoć u ustanovama socijalne skrbi	840.000,00	
	<i>Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH</i>		
MORH	A545072 – dušobrižništvo	7.745.407,23	12.421.735,12
MUP	Dušobrižništvo	4.676.327,89	
Ukupno			673.484.388,68

Izvori: Za Ugovor o gospodarskim pitanjima i Ugovor o pravnim pitanjima: MF (2016); za Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture: MZO (2018), Vlada RH (2014; 2018b; 2018c); MK (2018.); za Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH: MF (2016); MUP (2016; 2018.); sistematizacija autora.

* Vlada RH (2014) ističe da „MZO nema odvojene podatke o rashodima za vjeroučitelje pojedinih vjerskih zajednica, te od ukupnog broja učitelja vjeronauka više je od 90% učitelja katoličkog vjeronauka“, a Vlada RH (2018a) „kako se podaci o financiranju plaća svih vjeroučitelja u 2015. i 2016. mogu samo procijeniti na otprilike 250 milijuna kuna godišnje“.

U ovoj tablici korištena je pretpostavka da je, od ukupnog broja, više od 90% učitelja katoličkog vjeronauka u osnovnim i srednjim školama te procjena o 250 milijuna kuna godišnje za vjeroučitelje svih vjerskih zajednica.

Osim KCRH-a, i druge se vjerske zajednice financiraju iz državnog proračuna, što je objašnjeno u nastavku.

3.2. *Financiranje drugih vjerskih zajednica iz državnog proračuna*

ZPPVZ regulira djelovanje svih vjerskih zajednica te, između ostalog, i osnivanje škola i učilišta, organizaciju vjerskoga odgoja i nastave vjeronauka u javnim odgojnim i obrazovnim ustanovama sukladno zakonu RH, kao i način stjecanja materijalnih i imovinskih prava vjerskih zajednica. Prema čl. 17. st. 1. ZPPVZ-a vjerska zajednica stječe sredstva: a) prihodima od svoje imovine, b) iz dobiti trgovačkih društava kojih su imatelji dionica ili udjela, c) obavljanjem karitativne, odgojno-obrazovne, kulturne, umjetničke ili druge opće korisne djelatnosti te prodajom vjerskih izdanja ili suvenira, d) od nasljedstva i darova te e) od dobrovoljnih priloga (u novcu, uslugama ili radovima) fizičkih i pravnih osoba. ZPPVZ predviđa i mogućnost izravnog financiranja iz državnog proračuna (čl. 17. st. 2.), a vjerskim zajednicama može se odobriti i namjenska potpora, posebno za izgradnju i obnovu sakralnih objekata, iz državnog, i proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (čl. 17. st. 3.).

Prilikom određivanja iznosa za pojedinu vjersku zajednicu, slično kao i za KCRH, kada je riječ o njezinom financiranju temeljem *Ugovora o gospodarskim pitanjima* (čl. 2. st. 2., čl. 6. st. 1. i 6.), koristilo se načelo o „postotku građana RH koji se izjašnjavaju pripadnicima pojedine vjerske zajednice, odnosno novčani iznos koji će dobivati iz državnoga proračuna zavisi od broja vjernika pojedine zajednice te o društvenom radu u promicanju općega dobra (čl. 17. st. 2. Zakona)“. Konkretno, ovaj članak navodi kako će se „vjerskoj zajednici odobriti sredstva iz državnog proračuna, čija će se godišnja visina određivati ovisno o vrsti i značaju njenih vjerskih objekata (kulturnom, povijesnom, umjetničkom i sl.), te o djelovanju vjerske zajednice na odgojno-obrazovnom, socijalnom, zdravstvenom i kulturnom području, i njenom doprinosu nacionalnoj kulturi, kao i humanitarnom i općekorisnom djelovanju vjerske zajednice“.

Prema čl. 9. ZPPVZ-a pitanja od zajedničkog interesa za RH i neku, ili više vjerskih zajednica mogu se uređivati i posebnim ugovorom kojeg sklapaju Vlada i vjerska zajednica. Radi provedbe akata koji uređuju odnose države i vjerskih zajednica, Vlada je osnovala Komisiju za odnose s vjerskim zajednicama, koja je do sada temeljem čl. 9. ZPPVZ-a sklopila osam UPZI-ja s vjerskim zajednicama koje djeluju na području RH, te na taj način regulirala odnose s njih 19.

Vjerskoj zajednici sredstva državnog proračuna odobravaju se za njezino djelovanje na odgojno-obrazovnom, socijalnom, zdravstvenom i kulturnom području, kojima se financiraju troškovi za uzdržavanje duhovnika (svećenika) i drugih vjerskih službenika, pastoralno djelovanje i dušobrižnička skrb vjernika, troškovi izgradnje i uzdržavanja crkava, crkvenih zgrada i vjerskih središta, koja nisu u popisu kulturnih dobara, te doprinos za karitativnu djelatnost vjerskih zajednica.

Na temelju UPZI-ja početkom svake godine Komisija i vjerske zajednice sklapaju protokole o izvršavanju određenih financijskih obveza RH prema vjerskoj zajednici, koji sadrže visinu bruto osnovice za izračun plaća javnih i državnih službenika i namještenika, žiroračune ostalih vjerskih zajednica u RH, na koje se vrši isplata, te dinamiku plaćanja.

Sredstva iz državnog proračuna vjerskim zajednicama s potpisanim UPZI-jima od 2016. isplaćuju se s pozicije Ureda Komisije za odnose s vjerskim zajednicama (02091), *aktivnost A872003 – Poticaji prema ugovorima Vlade RH i vjerskih zajednica*⁸ (tablica 2.).

---

⁸ Podaci o iznosima sredstava po pojedinoj vjerskoj zajednici dobiveni su od MF-a, a ukupan iznos dostupan je u MF (2016). Do 2016. sredstva su isplaćivana s pozicije MF-a, aktivnost A539060 Poticaji za ostale vjerske zajednice.

Tablica 2.

UKUPNI IZNOSI ISPLAĆENI IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA
 VJERSKIM ZAJEDNICAMA TEMELJEM UPZI-ja, 2016, U KN

	2016.
Srpska pravoslavna crkva (SPC, Episkopski savjet)	9.655.708,00
Islamska zajednica	2.942.692,00
Evangelička crkva	919.592,00
Reformirana kršćanska kalvinska crkva	970.680,00
Evanđeoska (Pentekostna) crkva u RH (uključujući i iznose za Crkvu Božju i Savez Kristovih pentekostnih crkava u RH)	858.287,00
Bugarska pravoslavna crkva	158.375,00
Hrvatska starokatolička crkva	194.136,00
Makedonska pravoslavna crkva u RH	679.476,00
Koordinacija židovskih općina	551.754,00
Židovska vjerska zajednica Bet Israel	408.708,00
Savez baptističkih crkava u RH (uključujući i iznose za Kristove crkve)	873.612,00
Kršćanska adventistička crkva (uključujući i iznose za Reformni pokret adventista sedmog dana)	1.144.381,00
Crkva cjelovitog evanđelja	132.830,00
Protestantska reformirana kršćanska crkva u RH	158.374,00
Savez crkava Riječ života	326.966,00
<i>Ukupno</i>	<i>19.975.571,00</i>

Izvor: MF (2016); Vlada (2017); sistematizacija autora

Osim iznosa po osnovi UPZI-ja, određena sredstva iz državnog proračuna isplaćena su i iz proračuna MZO-a i MK-a. (tablice 3. i 4.).

Tablica 3.

**IZNOSI DRŽAVNOG PRORAČUNA ISPLAĆENI S POZICIJE MZO-a
ZA SUFINANCIRANJE OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA
TE TEOLOŠKOG FAKULTETA, ČIJI SU OSNIVAČI DRUGE
VJERSKE ZAJEDNICE, 2016., U KN**

	Osnovne i srednje škole	Visoko učilište
Srpska pravoslavna opća gimnazija Kantakuzina Katarina Branković s pravom javnosti, Zagreb	1.544.127,22	
Islamska gimnazija dr. Ahmeda Smajlovića, Zagreb	1.750.031,28	
Savez baptističkih crkava u RH – Srednja škola Čakovec	6.287.166,60	
Židovska vjerska zajednica Bet Israel – Osnovna škola Lauder-Hugo Kon, Zagreb	1.731.189,64	
Kršćanska adventistička crkva (KAC) – Srednja škola u Maruševcu	4.034.058,52	
Evangelička crkva i Savez baptističkih crkava u RH – Teološki fakultet „Matija Vlačić Ilirik**		518.000,00
<i>Ukupno</i>	<i>15.346.573,26</i>	<i>518.000,00</i>

Izvori: za UPZI: MF (2016); Vlada (2017); za osnovne i srednje škole čiji su osnivači vjerske zajednice: MZO (2018), a za Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik: Vlada RH (2018b); sistematizacija autora

* MZO sufinancira i tiskanje udžbenika vjeronauka, no Vlada RH (2018b) navodi kako se „iz državnog proračuna RH za 2015. i 2016. nije sufinanciralo tiskanje udžbenika vjeronauka, dok su u 2017. s pozicija MZO-a isplaćena sredstva za sufinanciranje izdavanja udžbenika za Pravoslavni vjeronauk za učenike koji se školuju na srpskom jeziku i ćirilichnom pismu u iznosu od 560.000 kn“.

** Studij, odnosno Teološki fakultet „Matija Vlačić Ilirik“ s pravom javnosti, osnovali su 1975. Evangelička crkva u RH i Savez baptističkih crkava u RH. Od 17. siječnja 2017. prestao je s radom, a njegove je djelatnosti preuzelo Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni centar za protestantsku teologiju „Matija Vlačić Ilirik“. MZO financira sljedeće aktivnosti: A621001 (Redovna djelatnost SuZ-a) za rashode za plaće zaposlenih s doprinosima poslodavca te materijalna prava zaposlenih, iz aktivnosti A679087 Potpora studiju protestantske teologije, materijalni rashodi izvođenja studija (320.000 kn u 2016.), a iz aktivnosti A622122 Programsko financiranje javnih visokih učilišta, financiraju se troškovi školarine redovitih studenata i materijalni rashodi (198.000 kn u 2016.).

Tablica 4.

IZNOSI DRŽAVNOG PRORAČUNA ISPLAĆENI S POZICIJE MK-a
ZA PROGRAME ZAŠTITE SPOMENIČKE BAŠTINE –
POKRETNIH I NEPOKRETNIH SPOMENIKA U VLASNIŠTVU
VJERSKIH ZAJEDNICA, 2016., U KN

	Pokretni spomenici	Nepokretni spomenici	Ukupno
SPC	324.100,00	6.764.480,50	7.088.580,50
Židovi	10.600,00		10.600,00
Reformatori		425.000,00	425.000,00
Baptisti		39.000,00	39.000,00
<i>Ukupno 2016.</i>	<i>334.700,00</i>	<i>7.228.480,50</i>	<i>7.563.180,50</i>

Izvor: MK (2018).

U nastavku je za 2016. napravljena usporedna analiza financiranja svih vjerskih zajednica iz državnog proračuna.

4. Komparativna analiza financiranja vjerskih zajednica u Hrvatskoj iz državnog proračuna

Nakon što su prikazane svrhe i ukupna sredstva isplaćena iz državnog proračuna za pojedine vjerske zajednice, u nastavku su ti iznosi uspoređeni, kako bi se provjerila postavljena hipoteza.

U tablici 5. prikazani su ukupni iznosi isplaćeni KRCH-u iz državnog proračuna u 2016. na temelju Vatikanskih ugovora te izračunati određeni pokazatelji.

Tablica 5.

**FINANCIRANJE KRCH-a IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA
NA TEMELJU VATIKANSKIH UGOVORA, 2016., U KN**

Ugovor	2016.
• o gospodarskim pitanjima	287.997.953,29
• o suradnji na području odgoja i kulture	371.456.700,27
• o pravnim pitanjima	1.608.000,00
• o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH	12.421.735,12
<i>Ukupno</i>	<i>673.484.388,68</i>
Broj katolika (Popis stanovništva iz 2011.)	3.697.143
Isplata po vjerniku	182,2
<i>BDP, tekuće cijene u kn</i>	<i>349.410.000.000,00</i>
Udio u BDP-u (u %)	0,19
Porezni prihodi državnog proračuna	71.691.496.598,65
Udio u poreznim prihodima državnog proračuna (u %)	0,94
Rashodi državnog proračuna od poslovanja, u kn	117.175.321.313,89
Udio u rashodima državnog proračuna od poslovanja (u %)	0,57

Izvor: MF (2016); DZS (2011); sistematizacija autora.

Metodološku poteškoću u analizi predstavlja činjenica kako podaci o ukupnom broju vjernika postoje samo za pojedine vjerske zajednice, dok Državni zavod za statistiku (DZS) vodi skupne podatke, npr. za sve protestantske vjernike, ne razlučivši o kojoj je točno protestantskoj vjerskoj zajednici riječ. Unatoč tome, u tablici 6. za 2016. dan je okvirni izračun sredstava državnog proračuna po pojedinoj vjerskoj zajednici u odnosu na broj vjernika.

Tablica 6.

IZNOSI DRŽAVNOG PRORAČUNA ISPLAĆENI
ZA POJEDINE VJERSKE ZAJEDNICE PO VJERNIKU, 2016.

Broj vjernika, Popis 2011.	Iznos, u kn	Svrha / ministarstvo	Isplate po vjerniku, u kn
Pravoslavci* (190.143)	10.493.559,00	UPZI	55,19
	7.088.580,50	Zaštita i očuvanje kulturnih dobara SPC-a (MK)	37,28
	1.544.127,22	Srpska pravoslavna opća gimnazija (MZO)	8,12
* Ukupno	19.126.266,72		100,59
Protestanti** (14.653)	5.578.858,00	UPZI	380,73
	320.000,00	Protestantski Teološki fakultet (MZO)	21,84
	425.000,00	Zaštita i očuvanje kulturnih dobara – Reformatori (MK)	29,00
	39.000,00	Zaštita i očuvanje kulturnih dobara – Baptistička crkva (MK)	2,66
	4.034.058,52	Srednja škola u Maruševcu (MZO)	275,31
	6.287.166,60	Srednja škola Čakovec (MZO)	429,07
** Ukupno	16.684.083,12		1.138,61
Protestanti (14.653) i ostali kršćani (12.961)*** (27.614)	16.684.083,00		604,19
Muslimani **** (62.977)	2.942.692,00	UPZI	46,73
	1.750.031,28	Islamska gimnazija (MZO)	27,79
Ukupno	4.692.723,28		74,51
Židovi ***** (536)	960.462,00	UPZI	1.791,91
	1.731.189,64	Osnovna škola Lauder-Hugo Kon (MZO)	3.229,83
	10.600,00	Zaštita i očuvanje kulturnih dobara (MK)	19,78
***** Ukupno	2.702.251,64		5.041,51
Sveukupno sve vjerske zajednice	43.205.324,76	–	–

Izvor: MF (2016); DZS (2011); Vlada RH (2018a; 2018b); sistematizacija autora.

Za potrebe izračuna:

- *u pravoslavce su uključeni podaci za SPC te Makedonsku i Bugarsku pravoslavnu crkvu;
- **u protestante su uključeni iznosi za: Evangeličku crkvu, Reformiranu kršćansku kalvinsku crkvu, Evanđeosku (Pentekostnu) crkvu u RH (uključujući i iznose za Crkvu Božju i Savez Kristovih pentekostnih crkava u RH), Savez baptističkih crkava u RH (uključujući i iznose za Kristove crkve), Kršćansku adventističku crkvu (uključujući i iznose za Reformni pokret adventista sedmog dana), Crkvu cjelovitog evanđelja, Protestantsku reformiranu kršćansku crkvu u RH i Savez crkava Riječ života.
- *** ostali kršćani (njih 12.961) pridodani su ukupnom broju protestanata;
- **** u muslimane su uključeni samo iznosi dani za Islamsku zajednicu;
- ***** u Židove su uključeni iznosi dani za Koordinaciju židovskih općina i Židovsku zajednicu Bet Israel.

Ostale su vjerske zajednice u 2016. iz državnog proračuna na temelju potpisanih UPZI-ja uprihodile gotovo 20 mil. kn, no ako se tomu pribroje i iznosi dani za druge svrhe, isplaćeno je ukupno 43,2 mil. kn. Analiza za 2016. u odnosu na ukupan broj vjernika pokazuje kako su:

- pravoslavne vjerske zajednice (Srpska pravoslavna crkva (SPC) te Bugarska i Makedonska pravoslavna crkva) na temelju UPZI-ja dobile ukupno 10,5 mil. kn (55 kn po vjerniku), odnosno 19,1 mil. kn (101 kn po vjerniku) ako se u analizu uključe i druga sredstva (zaštita i očuvanje kulturnih dobara SPC-a i sredstva za Srpsku pravoslavnu gimnaziju)
- sve protestantske vjerske zajednice na temelju UPZI-ja dobile ukupno 5,6 mil. kn (381 kn po vjerniku), odnosno 16,7 mil. kn (1.139 kn po vjerniku) ako se u analizu uključe i druga sredstva (zaštita i očuvanje kulturnih dobara te sredstva za financiranje Teološkog fakulteta i srednjih škola u Maruševcu i Čakovcu)
- Islamska zajednica je na temelju UPZI-ja dobila 2,9 mil. kn (47 kn po vjerniku), odnosno 4,7 mil. kn (75 kn po vjerniku) ako se u analizu uključe i sredstva za financiranje Islamske gimnazije
- dvije židovske organizacije (Židovska vjerska zajednica Bet Israel i Koordinacija židovskih općina) na temelju UPZI-ja dobile ukupno 960.462 kn (1.792 kn po vjerniku), odnosno 2,7 mil. kn (5.042 kn po vjerniku) ako se u analizu uključe i druga sredstva (zaštita i očuvanje kulturnih dobara te sredstva za financiranje osnovne škole Lauder-Hugo Kon).

Tablica 7.

FINANCIRANJE OSTALIH VJERSKIH ZAJEDNICA
 IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA, 2016., U KN I %

A) Iznosi isplaćeni temeljem UPZI-ja, 2016.	19.975.571,00
B) Ukupni iznosi isplaćeni iz državnog proračuna	43.205.324,76
<i>BDP, tekuće cijene u kn</i>	349.410.000.000,00
A) Udio u BDP-u (u %)	0,0057
B) Udio u BDP-u (u %)	0,0124
<i>Porezni prihodi državnog proračuna</i>	71.691.496.598,65
A) Udio u poreznim prihodima državnog proračuna (u %)	0,0278
B) Udio u poreznim prihodima državnog proračuna (u %)	0,0603
<i>Rashodi državnog proračuna od poslovanja, u kn</i>	117.175.321.313,89
A) Udio u rashodima od poslovanja državnog proračuna (u %)	0,01705
B) Udio u rashodima od poslovanja državnog proračuna (u %)	0,03687

Izvor: Izračun autora.

Na koncu, iz tablica 5.-7. vidljivo je kako je KCRH u 2016. iz državnog proračuna dobila ukupno 673,5 mil. kn (ili 182,2 kn po vjerniku) ili 0,94% ukupnih poreznih prihoda državnog proračuna, dok su sve ostale vjerske zajednice na temelju UPZI-ja dobile gotovo 20 mil. kn, odnosno 43,2 mil.kn ako se u obzir uzmu i ostala sredstva državnog proračuna, što čini 0,0278% (tj. 0,0603%) ukupnih poreznih prihoda državnog proračuna.

5. Zaključak

Načini financiranja vjerskih zajednica u Europi razvili su se tijekom vremena. Danas brojne zemlje iz državnog proračuna sufinanciraju djelatnosti vjerskih zajednica, ali je način i opseg tog sufinanciranja različit među zemljama. U Hrvatskoj se vjerske zajednice financiraju kombinacijom vlastitih prihoda, dobrovoljnih prihoda i donacija te iz državnog i lokalnih proračuna. Sredstva iz državnog proračuna KCRH dobiva na temelju četiri ugovora sa Svetom Stolicom, a druge vjerske zajednice na temelju ZPPVZ-a i posebnih UPZI-ja.

Kako se dosadašnji podaci i radovi o financiranju vjerskih zajednica u RH razlikuju po obuhvatu i iznosima, a neke je stavke moguće samo procijeniti, u

ovom se radu analiziraju sredstva državnog proračuna kojima su u 2016. financirane vjerske zajednice, te radi njihova usporedba po službenom broju vjernika.

Prema dostupnim podacima KCRH je 2016. iz državnog proračuna na temelju Vatikanskih ugovora ukupno uprihodila 673,5 mil. kn (ili 182 kn po vjerniku), od čega: 288 mil.kn na temelju *Ugovora o gospodarskim pitanjima*, 371,5 mil. kn temeljem *Ugovora o suradnji na području odgoja i kulture*, 1,6 mil. kn na temelju *Ugovora o pravnim pitanjima* te 12,4 mil. kn na temelju *Ugovora o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH*.

Ostale su vjerske zajednice na temelju UPZI-ja u 2016. uprihodile gotovo 20 mil. kn. No, osim tih sredstava, iz državnog proračuna financirani su i programi zaštite i očuvanja kulturnih dobara u vlasništvu pojedine vjerske zajednice (proračun MK-a) te osnovne i srednje škole i jedan fakultet (proračun MZO-a). Ako se i ta sredstva pribroje sredstvima isplaćenim na temelju UPZI-ja, ukupno je u 2016. za druge vjerske zajednice isplaćeno 43,2 mil. kn. U odnosu na ukupan broj vjernika u 2016., dvije židovske vjerske zajednice dobile su najveći iznos po vjerniku – 5.042 kn. Slijede sve protestantske vjerske zajednice s 1.139 kn po vjerniku, a na začelju je Islamska zajednica sa 75 kn po vjerniku. Drugim riječima, iako KCRH nominalno dobiva najviše sredstava iz državnog proračuna, uzevši ukupan broj vjernika, prednjače dvije židovske vjerske zajednice (što i ne čudi s obzirom na samo 536 vjernika). No, kako bi se dobila „realnija“ slika o tome, bilo bi dobro raspolagati i brojem praktičnih vjernika pojedine vjerske zajednice, za što bi u budućnosti bilo nužno napraviti interdisciplinarno istraživanje (politološko, filozofsko, psihološko).

Nadalje, kako su podaci u ovom radu dobiveni iz različitih izvora, a najčešće na temelju ZPPI-ja, radi veće transparentnosti i mogućnosti uvida najšire javnosti u podatke o financiranju vjerskih zajednica u Hrvatskoj iz državnog proračuna, izvršna vlast bi na godišnjoj razini trebala javno objavljivati sve ove podatke, npr. na stranicama Ureda Komisije za odnose s vjerskim zajednicama, ili bi zakonom trebalo obvezati sve vjerske zajednice na njihovu javnu objavu. Ujedno, kako bi se stekao detaljan uvid u izvore financiranja iz svih javnih izvora, na jednom bi mjestu trebalo pokušati pribaviti te javno objaviti i podatke ostalih sastavnica javnog sektora o financiranju vjerskih zajednica.

Osim toga, uslijed neujednačenosti pravnoga i financijskog položaja vjerskih zajednica, javila su se i određena otvorena pitanja na koja bi u budućnosti trebalo odgovoriti. Naime, iako je ZPPVZ temeljni zakon koji regulira pitanje položaja vjerskih zajednica i raspodjele sredstava za rad vjerskih zajednica, ta pitanja reguliraju i Vatikanski ugovori (za KCRH) te UPZI-ji. Zbog toga, Vukojičić-Tomić (2014: 221-224) ističe kako se „kao rezultat problema vezanih uz primjenu različitih akata kojima se regulira njihov status, javljaju nejednakosti u praksi financiranja vjerskih zajednica, vjerske zajednice stavlja u neravnopravan položaj i dovodi u pitanje ostvarenje načela jednakosti, uspostavljaju paralelni sustavi financiranja vjer-

skih zajednica u Hrvatskoj, te je moguće govoriti o postojanju dvostrukog sustava financiranja jer se zasebni režim uspostavlja samo za Katoličku crkvu. Sve to je produbilo nejednakost među vjerskim zajednicama u Hrvatskoj, jer se sustav financiranja uspostavljen zakonom, u stvarnosti primjenjuje samo za dio njih“. Pri tome bi u budućim analizama bilo dobro razmotriti i „posljedice“ do kojih dovodi znatno oslanjanje vjerskih zajednica na javne izvore. Naime, Iannaccone i Bose (2011, str. 2) ističu da „državna potpora vjerskim zajednicama ima tendenciju istisnuti druge oblike financiranja, dijelom zbog toga što crkvene vođe nemaju poticaj da ulože veći trud u potragu za privatnim izvorima, djelomično jer članovi vjerske zajednice ne vide nikakav razlog da plate „produkt“ kojeg već financiraju kroz poreze koje plaćaju, a dijelom i zbog toga što država ograničava poduzetničke aktivnosti vjerskih zajednica. Time se, ustvari, vjerske zajednice pretvaraju u rentijerske institucije“.

Literatura

1. Bađun, M. (2000). Financiranje crkve u Hrvatskoj: trebaju li nam crkveni porezi. *Financijska teorija i praksa*, 24(4), 669-682. Dostupno na: <http://zaklada-hanzekovic.ijf.hr/2000/badjun.htm>
2. Barišić, D. D. (2016). Dvadeset godina od potpisivanja Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske. *Diacovensia*, 24 (4), 513.-518. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/252702>
3. Benačić, A. i Miloš, J. (2014a). Financijski krvotok: Može li Crkva bez novca poreznih obveznika? Dostupno na: <https://www.lupiga.com/vijesti/financijski-krvotok-crkve-moze-li-crkva-bez-naseg-novca>.
4. Benačić, A. i Miloš, J. (2014b). Matematika vjere: Imamo konačnu cifru kojom porezni obveznici plaćaju vatikanske sporazume. Dostupno na: <https://lupiga.com/vijesti/matematika-vjere-imamo-konacnu-cifru-kojom-porezni-obveznici-placaju-vatikanske-sporazume>.
5. Benačić, A. i Miloš, J. (2014c). Platili ste, gledajte: Objavljujemo ono što Crkva zove „financijskim izvještajima“. Dostupno na: <https://www.lupiga.com/vijesti/platili-ste-gledajte-objavljujemo-ono-sto-crkva-zove-financijskim-izvjestajima>
6. DZS, 2011. *Stanovništvo prema narodnosti i vjeri, Popis 2011*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_12/H01_01_12.html
7. Eterović, N. (1999). Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima. *Crkva u svijetu*, 34(1), 78-94. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/48165>

8. Eterović, N. (2001). *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*. Zagreb: Glas Koncila; Hrvatska biskupska konferencija.
9. Höfer, R. K. (2014). *Kirchenfinanzierung in Europa, Modelle und Trends*. Innsbruck-Wien: Tyrolia Verlag.
10. Iannaccone, L. R. i Bose, F. (2011). Funding the Faiths: Toward a Theory of Religious Finance. U: R. M. McCleary (Ur.), *The Oxford Handbook of the Economics of Religion* (str. 323-342). Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780195390049.013.0017
11. Jelčić, B. i Jelčić, B. (1998). *Porezni sustav i porezna politika*. Zagreb: Informator.
12. Marasović, S., Klarić, M. i Balić, A. (2007). Crkveni porez kao oblik financiranja djelatnosti vjerskih zajednica. *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu*, 44 (3-4), 573-596. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31658>
13. Messner, F. (Ur.). (2015). *Public Funding of Religions in Europe*. Farnham: Ashgate Publishing.
14. Ministarstvo financija (MF), 2016. *Godišnji izvještaj o izvršenju državnog proračuna RH za 2016. programska klasifikacija*. Dostupno na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/3.%20Programska%20klasifikacija%202016.xlsx>.
15. Milić, J. (2008). Pravni i činjenični status vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. *Hrvatska pravna revija*, 8(3), 9-15. doi: 10.15291/radovifpsp.2512
16. MK (2018). Elektronski dopis MK od 10. travnja 2018. dobiven na temelju Zakona o pravu na pristup informacijama o financiranju objekata svih vjerskih zajednica u RH u okviru programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara s pozicija Ministarstva kulture. Podaci dostupni kod autora.
17. MZO (2018). Elektronski dopis MZO-a od 20. travnja 2018. dobiven na temelju Zakona o pravu na pristup informacijama o financiranju osnovnih i srednjih škola čiji su osnivači vjerske zajednice po pojedinoj školi i osnivaču. Podaci dostupni kod autora.
18. MUP (2016). Dopis od 25. listopada 2016., utrošena sredstva iz proračuna MUP-a temeljem Ugovora o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH (broj: 511-01-11-600-14-67/2016). Podaci dostupni kod autora.
19. MUP (2018). Dopis od 14. svibnja 2018., utrošena sredstva iz proračuna MUP-a temeljem Ugovora o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH (urbroj: 511-01-11-18-4., klasa: 008-01/18-01/50). Podaci dostupni kod autora.
20. Sporazum između MF i HBK o načinu izvršavanja određenih financijskih obveza RH prema Katoličkoj crkvi (1999). te Dodatak Sporazumu (2012), od 16. listopada 2012.

21. Sporazum između MF i HBK o utvrđivanju i načinu podmirenja duga Republike Hrvatske prema HBK, (2013), od 27. studenog 2013.
22. Sporazum o dušobrižništvu u kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima (2002). *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 15 (1), 5.-6.
23. Šinković, Z. (2015). *Financiranje vjerskih zajednica*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet.
24. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima. *Narodne novine, Međunarodni ugovori* 3/97.
25. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture. *Narodne novine, Međunarodni ugovori* 2/97.
26. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH. *Narodne novine, Međunarodni ugovori* 2/97.
27. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima. *Narodne novine, Međunarodni ugovori* 18/98.
28. Ugovor između Vlade RH i HBK o dušobrižništvu u bolnicama i ostalim zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne skrbi (2005). *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 18(1), 3.-4.
29. Ugovor između Vlade RH i HBK o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama, (1999). Dostupno na: <http://www.nku.hbk.hr/index.php/dokumenti/medunarodni-ugovori/60-katolickivjeronaukugovor>
30. Ugovor između Vlade RH i HBK o katoličkim osnovnim i srednjim školama, od 23. svibnja 2011.
31. Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama. *Narodne novine*, 151/13.
32. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
33. Vlada RH (2014). 192. sjednica, točka 25d, Verifikacija odgovora na zastupničko pitanje Nensi Tireli u vezi s vjerskim zajednicama u Republici Hrvatskoj i njihovom financiranju iz državnog proračuna.
34. Vlada RH (2017). 70. sjednica, točka 23a, Verifikacija odgovora na zastupnička pitanja postavljena Vladi Republike Hrvatske: Anke Mrak Taritaš u vezi s financiranjem vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj.
35. Vlada RH (2018a). 75 sjednica, točka 16.9., Verifikacija odgovora na zastupnička pitanja postavljena Vladi Republike Hrvatske: Anke Mrak-Taritaš, u vezi s isplata za dužebrižništvo, održavanje sakralnih i drugih objekata te rad vjeroučitelja.

36. Vlada RH (2018b). 84 sjednica, točka 23a., Verifikacija odgovora na zastupnička pitanja postavljena Vladi Republike Hrvatske: Anke Mrak-Taritaš, u vezi s udžbenicima iz vjeronauka te sredstvima za rad vjerskih osnovnih i srednjih škola, vjerskih učilišta, visokih škola i fakulteta.
37. Vlada RH (2018c). 88 sjednica, točka 13.1., Verifikacija odgovora na zastupnička pitanja postavljena Vladi Republike Hrvatske: Anke Mrak-Taritaš, u vezi s ugovorima potpisanim s Hrvatskom biskupskom konferencijom.
38. Vukojičić Tomić, T. (2014). Pravni i financijski aspekti položaja vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku*, 30 (3-4), 207-228. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/134253>
39. Zaključak Vlade Republike Hrvatske, klasa: 070-01/03-03/03, Urbroj: 5030104-04-3, od 23. prosinca 2004. godine.
40. Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine. Narodne novine, 92/96, 39/99, 42/99, 92/99, 43/00, 131/00, 27/01, 34/01, 65/01, 118/01, 80/02, 81/02.
41. Zakon o plaćama u javnim službama. Narodne novine, 27/01, 39/09.
42. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica. Narodne novine, 82/02, 73/13.
43. Zakon o pravu na pristup informacijama. Narodne novine, 25/13, 85/15.

FINANCING OF THE RELIGIOUS COMMUNITIES FROM THE STATE BUDGET: CASE OF CROATIA

Summary

Financing from the state budget of the Catholic Church in Croatia is arranged by the international treaties between the Republic of Croatia and the Holy See. Many other religious communities are also receiving funds from the state budget on the basis of the Law on the Legal Status of Religious Communities, if they signed special treaties on issues of mutual interest signed with the Republic of Croatia. In this paper we evaluate the widespread assumption that Catholic Church in Croatia receives more funds than other religious communities, both nominally and in terms of the membership. The analysis based on the descriptive and comparative analysis of publicly available data for 2016 confirmed that Catholic Church in Croatia is indeed entitled to the greatest share of available public funds. However, two Jewish religious communities jointly received most funds per member (HRK 1,792 based on the treaty or a total of HRK 5,042 per member if other funds from the state budget are added). When it comes to the Catholic Church, only the funds guaranteed by the treaties were paid from the state budget in 2016 (amounting for HRK 182 per member). In line with this, it is necessary to address the issue of unequal legal and financial treatment of religious communities in Croatia. In order to increase transparency, it would also be desirable to publish figures on funds given to all religious communities on a yearly basis.

Keywords: Catholic Church, religious communities, financing, central budget, Republic of Croatia